

Babilon

Cetina, Gordana

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:028391>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-26**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

GORDANA CETINA

BABILON

Završni rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Odjel za interdisciplinarne, talijanske i kulturološke studije

BABILON

Završni rad

JMBAG: 0303011387

Studijski smjer: Preddiplomski sveučilišni studij Kultura i turizam

Predmet: Povijest civilizacija

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: povijest

Znanstvena grana: stara povijest

Mentor: prof. dr. sc. Klara Buršić-Matijašić

Pula, rujan 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Gordana Cetina, kandidaktinja za prvostupnicu Kulture i turizma ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica
Gordana Cetina

U Puli, 13.09.2016. godine

IZJAVA O KORIŠTENJU AUTORSKOG DJELA

Ja, Gordana Cetina dajem odobrenje Sveučilištu Jurje Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom Babilon koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 13.09.2016.

Potpis

Gordana Cetina

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJEST BABILONA	3
2.1. Starobabilonsko razdoblje (oko 2000.-1793. pr. n. e.)	4
2.1.1. Hamurabijevo carstvo (1792.-1750. pr. n. e.).....	5
2.1.2. Hamurabijev zakonik.....	5
2.2. Sredjobabilonsko razdoblje (1595. pr. n. e.-1000. pr. n. e.)	7
2.2.2. Tamni period Babilona (1000.-626. pr. n. e.)	8
2.3. Novobabilonska država (626.-539. pr. n. e.)	10
3. GRADITELJSTVO I ARHITEKTURA BABILONA.....	12
3.1. Urbani život Babilona.....	12
3.2. Babilonske četvrti	13
3.3. Gradske zidine	14
3.4. Gradske ulice, vrata, kanali i mostovi.....	15
3.4.1. Ištarina vrata	18
3.5. Hramovi.....	20
3.5.1. Mardukov hram (Palača kralja bogova)	20
3.6. Kraljevske palače	22
3.7. Pokućstvo i nakit	23
3.8. Opeka od blata.....	23
4. BABILONSKI NAČIN ŽIVOTA.....	25
4.1. Religija i književnost.....	25
4.2. Umjetnost.....	27
4.3. Pismo	28
4.4. Babilonska astronomija	28
4.5. Narodna vjerovanja.....	29
5. BABILON I GLOBALIZACIJA	30
5.1. Babilonska kula.....	30
5.2. Usporedba globalizacije i grada Babela	31
6. ZAKLJUČAK.....	34
7. LITERATURA.....	36

8. POPIS ILUSTRACIJA	38
9. SAŽETAK.....	39
10. SUMMARY	40

1. UVOD

Jedna od najvažnijih bliskoistočnih kultura u razvoju čovječanstva pojavila se u Međurječju, odnosno Mezopotamiji. Naziv Mezopotamija u prijevodu znači „zemlja između dviju rijeka“, a nadjenuli su joj ga stari Grci. Ovo područje, za koje se govorilo da njime teku med i mlijeko, bilo je omeđeno dvjema rijekama, Eufratom i Tigrisom. Rijeke su stvarale plodne nizine na jugu zemlje; izviru blizu jedna drugoj, visoko u planinama istočne Turske. Mezopotamija se prostirala od gorja Toros (Taurus) na sjeveru (u današnjoj Turskoj) do Perzijskog zaljeva (Arapski zaljev) na jugu, pokrivajući dijelove današnje Sirije i veći dio Iraka. Upravo su se u Mezopotamiji počeli uzgajati prvi usjevi. Njihove jednostavne naseobine prerasle su u prve gradove na svijetu, koji su zaslužni za stvaranje mnogobrojnih kultura, kraljevstava i carstava. Na jugu Mezopotamije živjeli su brojni narodi. Najvažniji od njih bili su Sumerani, Akađani, Babilonci, Asirci i Perzijanci. Ovi su narodi bili zaslužni za brojne izume, od kotača do pisane riječi. Tema ovoga rada je grad Babilon. Ime Babilon potječe od akadске riječi *Babilu* koja znači „božja vrata“.¹

Sam grad nalazio se na rijeci Eufrat, sjeverno od ostalih gradova. Područjem Babilonije smatra se, od II. tisućljeća pr. n. e., područje sjeverno od sadašnjega glavnog iračkog grada Bagdada, tj. od Hita i Samare, sve do Perzijskog zaljeva. Istočnu granicu je činilo planinsko područje koje se nastavljalo prema planinama Zagros i južnije, Elam. Zapadnu granicu činila je sirijsko-arapska pustinja. Babilon je, između ostaloga, bio poznat po dinastiji kraljeva čija je moć stalno rasla. Razdoblje od četiri stoljeća između 2000. i 1600. godine pr. n. e. naziva se starobabilonskim razdobljem. Jedan od prvih vladara Babilona bio je kralj Hamurabi. Za vrijeme njegove vladavine Babilon je kontrolirao gotovo cijelu Mezopotamiju. U vrijeme kralja novobabilonske dinastije, Nebukadnezara II. (Nabukodonosor II.), izgrađena su lštarina vrata, obnovljen je hram Etemenanki te su izgrađeni viseći vrtovi Babilona. Za vrijeme vladavine Aleksandra Velikoga, u IV. st. pr. n. e., Babilon je bio poznat kao središte znanja i trgovine. Nakon smrti Aleksandra Velikog, carstvo je podijeljeno i stanovništvo napušta grad.²

¹ MORRIS, N., 2010, 5-15.

² Ibid., 12.

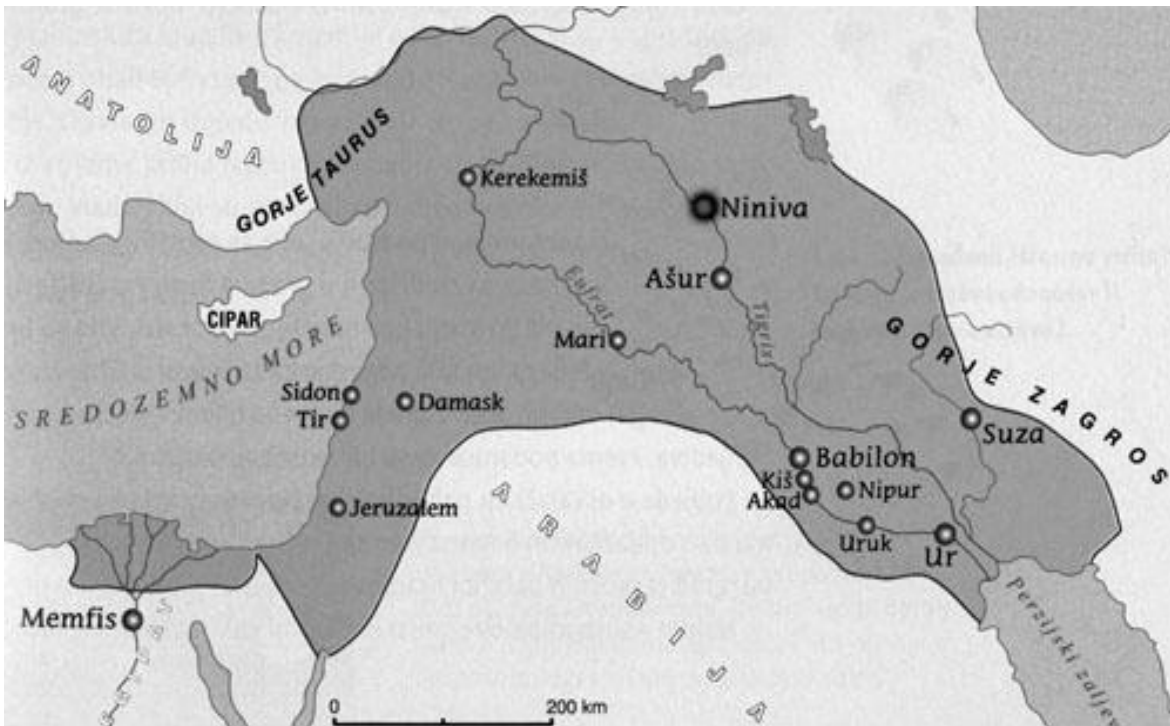
Svrha i cilj ovog rada jest pobliže upoznati babilonsku kulturu, povijest, graditeljstvo i umjetnost. U radu će se istražiti način života Babilonaca te navesti primjeri njihovog načina življenja. Bit će navedeni najvažniji vladari koji su obilježili povijest Babilona i obrađena najznačajnija umjetnička djela.

Pri istraživanju korištene su komparativne metode, induktivne i deduktivne metode, metoda deskripcije te metoda analize.

Rad se sastoji od pet međusobno povezanih dijelova. Nakon uvoda u kojem je definiran zemljopisni položaj Babilona slijedi drugi dio s prikazom povijesti grada. Treći dio rada koji je ujedno i najopsežniji govori o babilonskom graditeljstvu. Četvrti dio posvećen je načinu života Babilonaca, dok je peti dio koncentriran na modernost i globalizaciju u usporedbi s Babilonom.

2. POVIJEST BABILONA

Grad Babilon (hebrejski *Babel*: „dveri gospodnje“) utemeljili su Sumerani u IV. tisućljeću pr. n. e. Babilonijom nazivamo državu u južnoj Mezopotamiji čija se povijest uobičajeno dijeli na starobabilonsko, srednjobabilonsko i novobabilonsko razdoblje. Oko 2000. pr. n. e. Amuru, jedno od semitskih plemena, prodrlo je u Mezopotamiju i zavladao Babilonom.³ Njihov vladar Sumuabum (1894.-1881. g. pr. n. e.) osnivač je I. babilonske dinastije. Najmoćniji starobabilonski vladar bio je kralj Hamurabi (1792.-1750. g. pr. n. e.) koji je bio osvajač Sumera, Elama, Akada i Asirije.⁴

Slika 1. Geografski položaj Babilona.

³ SIMONIĆ, A., 2000, 45-46.

⁴ CRAVETTO, E. (ur.), 2007, 326-339.

Ključni datumi u babilonskoj povijesti jesu:

- 1900. g. pr. n. e. Babilon je postao glavni grad Amorejaca,⁵
- 1792.-1750. pr. n. e. Babilonijom vlada kralj Hamurabi, zakonodavac i osvajač Mezopotamije,
- 1595.-1155. pr. n. e. gradom Babilonom upravljaju Kasiti,⁶
- 900. pr. n. e. Kaldeji⁷ počinju naseljavati u Babilon,
- 605.-562. pr. n. e., u vrijeme vladavine kralja Nebukadnezara II. smatra se da su sagrađeni veličanstveni viseći vrtovi. Babilon je tada bio najnapredniji grad na Bliskom istoku.⁸

2.1. Starobabilonsko razdoblje (oko 2000. - 1595. pr. n. e.)

Za vrijeme semitske dinastije Amorejaca (Amorićana), doseljenika iz Sirije, koja je svoj uspon doživjela u XIX. st. pr. n. e., za vladavine kralja Sumuabuma, Babilon je zauzeo istaknuto mjesto u povijesti Bliskog istoka. Tada su bile ravnopravne mnoge male dinastije, iz gradova Uruka, Ašura i Larse. U ovom razdoblju nastaje 1. dinastija iz Babilona koja će kasnije imati vrhovnu vlast. Čitavo doba koje počinje s vladavinom amorejskih vođa u Larsi⁹, nazivamo starobabilonskim razdobljem. Otkako je Larsa pod Amorejcima zadobila prevlast, sumerski jezik prestaje biti službenim jezikom, a dolazi i do promjene staroakadskog u starobabilonsko narječje.¹⁰

Babilon je bio izrazito živahan grad ako se promatra sa stajališta umjetnosti i kulture. Dostojanstvenici u palačama su vodili bogat život i često su ih uveseljavali glazbenici.

⁵ Amorićani – drevni narod zapadno semitske skupine, naseljavali su područja sjevernog Levanta i Mezopotamije od druge polovice III. tisućljeća pr. n. e.

⁶ Kasiti – staroistočno planinsko pleme, koje se doselilo u planine Zagros i Mezopotamiju između 3000 i 4000. prije n. e.

⁷ Kaldeja – antička oznaka za jugoistočni dio Mezopotamije.

⁸ ADAMS, S., 2003, 79, u: *Ilustrirana enciklopedija- Povijest svijeta*, ur. COOPER, G., C.

⁹ Larsa – Larsa je bio važan grad drevnog Sumera.

¹⁰ OPIFICIUS, R., 1990, 105, u: BLEICKEN, J. et al., *Povijest svijeta od početka do danas*.

2.1.1. Hamurabijevo carstvo (1792. - 1750. pr. n. e.)

Hamurabi je bio najveći vladar I. babilonske dinastije. Svoju je moć i ugled politički suverena monarha temeljio na intelektualnom i vjerskom autoritetu koji će se protegnuti sve do svršetka mezopotamijske civilizacije i osvojiti orijentalni svijet. Za vrijeme Hamurabijeve vladavine Babilon je postao prijestolnicom, središtem književnog, filozofskog i religijskog stvaralaštva koje je bio okupljeno oko svećenstva babilonskog boga Marduka, koji je tek s Hamurabijem postao vrhovnim nacionalnim bogom. Hamurabi je u mnogočemu nastavljao izrazitu akadsko-semitsku tradiciju, on je bio i čuvar sumerskih duhovnih postignuća te se smatrao pobožnim graditeljem hramova i zaštitnikom slabih.¹¹

Tako je i bog Marduk nosio i ovozemaljske crte sumerskog i kozmičke crte semitskog¹² boga. Razdoblje Hamurabijeve vladavine poznato je i po njegovoj opsežnoj diplomatskoj i administrativnoj prepisci. Sa svojim susjedima, kraljevima Ašura na sjeveru i Marija na srednjem Eufratu, kralj Hamurabi je sklopio vojne saveze, a njihove će teritorije kasnije pripojiti sebi. Danas je kralj Hamurabi najpoznatiji po svojem zakoniku.

2.1.2. Hamurabijev zakonik

Zakonik kralja Hamurabija jedan je od najstarijih zbirki zakona sačuvanih do današnjeg vremena; bazaltna (magmatska stijena) stela¹³ čiji je primjerak vjerojatno bio postavljen u svakom velikom gradu Babilonije. Na gornjem dijelu zakonika ukrasnim reljefom prikazan je kralj kako u svečanoj pozi stoji pred Šamašem, bogom sunca i pravde, koji sjedi na prijestolju. Stela predstavlja i pravo umjetničko djelo.¹⁴

¹¹ OPIFICIUS, R., 1990, 105, u: Bleicken, J. et al., *Povijest svijeta od početka do danas*.

¹² Semiti – skupno ime za plemena i potomke biblijskog Šema.

¹³ Stela - kamena ili drvena ploča raznovrsnog oblika s dekoracijama i natpisima pogrebnog ili spomeničkog karaktera.

¹⁴ CRAVETTO (ur.), 2007, 332-333.

Zakonik je književno i pravno djelo, svjedočanstvo političke i društvene povijesti vladavine koja je Babilonu osigurala tisuću i petsto godina kulturne i ideološke nadmoći. U uvodu zakonika kralj objavljuje da će u zemlji provoditi pravdu, nabraja dobra djela i slavi svoju veličinu. Hamurabi je naredio da se zakonik ureže na stele od bazalta. Pronađen je 1901. godine u Suzi u Iranu. Sam zakonik predstavlja zbornik od 282 kraljeve odluke kojima se reguliraju pravni odnosi i sudski postupak. Odluke su podijeljene na članke i obuhvaćaju sve životne situacije od lažnog svjedočenja, krađe, trgovačkog poslovanja, kupoprodaje zemljišta, dugovanja, plaća službenika, uvreda i ranjavanja te mnoge druge. Hamurabijev zakonik predstavlja važan dio strukture babilonskog društva koje je bilo podijeljeno u tri društvena razreda: slobodni ljudi (*awilu*), pučani (*muškenu*) i robovi (*wardu*). Položaj svih triju je bio nejednak, ali kralj se zalagao za to da jači ne povrjeđuje slabijega. Na spomeniku je uklesan pregled kraljevih pohoda, i osvojenih teritorija. Na zakoniku se vidi kako kralj Hamurabi uzima carski naslov dinastije Akada i vladara III. dinastije Ura s konca III. tisućljeća pr. n. e., čime kralj postaje kraljem čitave Mezopotamije.¹⁵

¹⁵ ANDRE-SALVINI, B., 2009, 32; NEDOMAČKI, V., 1978, 156-158.

Slika 2. Hamurabijev zakonik.

2.2. Srednjobabilonsko razdoblje (1595. pr. n. e. - 626. pr. n. e.)

Babilon je svojim političkim širenjem više puta bio osvajan i opustošen. Porezi, učešće u ratovima i dugovi sve su više upropaštavali seljaštvo. U Babilonu su sve više rasle klasne raznolikosti. Kako umorni i upropašteni seljaci nisu mogli popunjavati vojsku, Hamurabijevi nasljednici nisu imali dosta vojske da odbiju neprijatelja i na vlast je došlo novo pleme. Kako je hetitski kralj Muršili I. u pobjedonosnom pohodu prodro od Male Azije do Babilona i razorio grad, Kasiti su to iskoristili. Kasiti, nomadsko pleme, došli su na vlast oko 1592. pr. n. e., a pripadali su jednom planinskom narodu s istoka. Babilonom su vladali oko 400 godina. Za vrijeme Kasita, kao prijevozno sredstvo, počinju se koristiti konji i magarci.¹⁶

¹⁶ OPIFICIUS, R., 1990, 105-107, u: BLEICKEN, J. et al., *Povijest svijeta od početka do danas*; CRAVETTO, E. (ur), 2007, 359-366; MORRIS, N., 2007, 331-332.

No, bez obzira odakle dolazili, ti su vladari prihvatili babilonsku kulturu, jezik i religiju. U 12. st. pr. n. e. Elam¹⁷ je doveo do pada ove babilonske dinastije. Posljednji kasitski kralj završio je u elamskom ropstvu. U Babilonu se zatim oblikovala Druga isinska dinastija koja je u ono vrijeme mogla osloboditi Babilon od tuđinske vlasti. Najznačajniji vladar te dinastije bio je Nebukadnezar I. (1124-1103. g. pr. n. e.).¹⁸ On je u pobjedonosnom pohodu na Elam uspio vratiti Mardukov¹⁹ kip u Babilon kojeg su bili ukrali Hetiti.²⁰

Sliku umjetnosti iz tog doba daju nam prije svega granični kameni spomenici, tzv. *kuduru*, stele s reljefima koje su se postavljale na granice među područjima, a njihove su se kopije ostavljale u hramovima. Na stelama su često bili prikazivani babilonski bogovi te likovi ljudi. Samo malo bogova je bilo kasitskih, pa se može zaključiti kako su se uistinu prilagođavali Babiloncima. Babiloniju je kasnije pokorila Asirija.²¹

2.2.2. Tamni period Babilona (1000. - 748. pr. n. e.)

Babilon krajem II. tisućljeća pr. n. e. ulazi u „tamno“ razdoblje. Asirija se nalazila u sjevernom dijelu Mezopotamije i bila je privučena kulturnom nadmoći Babilona te su ga pokušavali osvojiti na razne načine – darovnicama, ženidbama među kraljevima, ali i silom. Asirija se u X. st. pr. n. e. i sama morala boriti protiv Elamita i sve moćnijih Aramejaca, ali usprkos svemu tome bila je vodeća sila na tom području. Samu Babiloniju tada su obitavali razni narodi. Babilon su sačinjavali domaći Babilonci, Elamiti, Aramejci, Kaldejci te Asirci²².

¹⁷ Elam – kraljevstvo u Mezopotamiji.

¹⁸ CRAVETTO, E. (ur.), 2007, 363.

¹⁹ Mardukov kip – Marduk je bio vrhovno babilonsko božanstvo.

²⁰ OPIFICIUS, R., 1990, 105-107, u BLEICKEN, J. et al., *Povijest svijeta od početka do danas*.

²¹ ANDRE-SALVINI, B., 2009, 34-35.

²² Ibid., 36-39.

Tablica 1. Najznačajniji vladari i događaji u doba asirske prevlasti²³

Nabonasar (747. - 734. pr. n. e.)	Kaldejac, njegovom vladavinom počinje novo povijesno doba.
Tiglatpileser III. (744. – 727. pr. n. e.)	Asirska vojna nadmoć priznaje kulturnu nadmoć Babilona, koji će se boriti za političku neovisnost.
Sargon II. (721. - 705. pr. n. e.)	Do smrti 705. godine kralj je Asirije i Babilona. U Babilonu je obnovio hramove i utvrde.
Sanherib (704. - 681. pr. n. e.)	Razorio je i opljačkao grad nakon ubojstva svog najmlađeg sina kasnije se proglašava kraljem Sumera i Akadije
Asarhadon (680. - 669. pr. n. e.)	Obnovio je Babilon nakon što su ga opustošili; vratio je dragocjenosti u Mardukovu riznicu te je obnovio prikaze velikih bogova i vratio ih u svetišta.
Nabopolasar (626. - 605. pr. n. e.)	Otvora put za utemeljenje Novobabilonskog carstva.

Iz tablice je vidljivo kako su se vladari izmjenjivali kroz povijest te su navedeni najznačajniji događaji koji su obilježili vrijeme njihove vladavine.

²³ Tablica je izrađena prema: ANDRE-SALVINI, B., 2009, 36-39.

2.3. Novobabilonska država (626. - 539. pr. n. e.)

Novobabilonska država naziva se i kaldejskom po plemenu Kaldejaca koji su se doselili u južnu Babiloniju krajem II. tisućljeća pr. n. e. Za vrijeme novobabilonske države Babilon postaje trgovačko središte cijele prednje Azije. U Babilonu tada postoji i trgovačko poduzeće koje se zove Sinovi Egibija. Postojalo je još jedno slično trgovačko središte koje se nalazilo u gradu Nipuru a zvalo se Sinovi Murašu. S velikim trgovcima, njihovim zastupnicima koji su posjedovali ovlaštenja svojih poslodavaca usko su surađivali i svećenici koji su bili veoma bogati.²⁴

Najznačajniji vladar novobabilonske države bio je kralj Nebukadnezar II. (604.-562. pr. n. e.). Car je vladao cijelom Mezopotamijom, Sirijom i Palestinom koje je zauzeo. Za vrijeme njegove vladavine Babilonija je zavladao i trgovačkim putevima koji su vodili prema Sredozemnom moru. Nebukadnezar je Babilonu dao sjaj i zaštitu. Dao je sagraditi debele zidine oko grada sačinjene od kula i učinio ga nepristupačnom tvrđavom. Centar grada je naročito bio ukrašen hramovima, carskom palačom, hramom boga Marduka i drugih bogova. U velikoj četvrti živjeli su svećenici i aristokracija. U to je vrijeme u Babilonu živjelo 100 000 stanovnika. Bogati dio građanstva bio je odijeljen od sirotinje kanalom. Na suprotnoj strani od aristokracije živjeli su seljaci, obrtnici i sirotinja u kućicama koje su se nalazile u krivudavim ulicama. Jedan od najpoznatijih grčkih historičara Herodot divio se Babilonu i pripovijedao je kako je Nebukadnezar za ženu imao kraljevnu Semiramidu. Semiramida je porijeklom bila iz Irana i teško je podnosila vruću babilonsku klimu. Kako bi svojoj ženi olakšao dao je za nju izgraditi Viseće vrtove. To su bile umjetne terase sa vrtovima i nalazile su se jedna iznad druge. Posađeno je raznovrsno drveće i dovedena je bila i voda za navodnjavanje. Viseći vrtovi spadaju u jedno od sedam svjetskih čuda. Za Babilon se zbog zelenila posađenog za kraljevnu, ali i kuće drugih robovlasnika bile su ukrašene raznim voćkama, govorilo da podsjeća na raj, što je kasnije bilo zabilježeno u židovskoj i kršćanskoj religiji.²⁵

²⁴ PAUŠ, P., 1960, 67-69.

²⁵ NEDOMAČKI, V., 1984, 447-448.; <http://www.svetputovanja.info/sedam-svetskih-cuda-semiramidini-viseci-vrtovi-u-vavilonu/>

Slika 3. Babilonski viseći vrtovi.

Nakon Nebukadnezarove smrti, perzijski kralj Kir je zauzeo Malu Aziju i opkolio babilonsku državu sa svih strana. Na Iranskom visočju se uzdigla perzijska država. Kralj Kir je uništio babilonsku vojsku. Naime, Babilonci su bili svjesni da je Perzija jaka država i da im je bolje da budu s njome u dobrim odnosima zbog trgovine. Jedne večeri babilonska je vojska bila pozvana na svečanost i u gradu su ostali samo svećenici i trgovci. Kralj Kir je bez problema ušao na otvorena vrata kroz gradske zidine u Babilon i zbog vlastitih interesa svećenici su mu ga predali bez ikakve borbe.²⁶

²⁶ PAUŠ, P., 1960, 69.

3. GRADITELJSTVO I ARHITEKTURA BABILONA

Prva ozbiljnija iskopavanja i istraživanja drevnog grada Babilona vršena su tek u XIX. stoljeću. Englez James Rich istraživao je od 1811. do 1817. godine dok je bio na dužnosti u Bagdadu. James Rich je prvi uočio skulpturu lava koji ubija čovjeka, poznatu pod nazivom Babilonski lav. Sljedeća istraživanja koja su se odvijala nakon toga uključivala su pronalazak figura bikova, lavova i zmajeva sa Ištarinih²⁷ vrata te Procesijske ulice, ali su mislili da su to bile scene lova, a zapravo su to bili simboli božanstva. Najznačajnije iskopavanje obavila je grupa Njemačkog orijentalnog društva pod rukovodstvom Roberta Koldeweya. On je puno toga što je ostalo od najljepših djela Babilona, a to su Ištarina vrata, uspio odnijeti u Berlin i tamo su izradili umanjenu rekonstrukciju jednog dijela tih vrata. Dosadašnja iskopavanja su pokazala da su mnogi podaci iz starih babilonskih opisa točni.²⁸

3.1. Urbani život Babilona

Iz starog babilonskog carstva nije ostalo ništa opipljivo, između ostaloga, zbog nanosa rijeke Eufrata. Ostali su samo pisani izvori. Hramovi su se razlikovali po uređenju, veličini, načinu ukrašavanja i po načinu građenja. U hramovima su se nalazile male kapele s dvorištem, a svako dvorište je imalo i svoj mali žrtvenik. Negdje su se gradili mali hramovi, izolirani od drugih dok su se negdje gradili pravi hramovski kompleksi koji su onda imali i više svetišta za bogove, više prostorija, učionica, ostava, kuhinja i štala te stanove za svećenike. Stanovništvo je moglo ulaziti samo u određeni dio hrama koji je nalikovao na tržnicu. Ovdje su žene i muškarci donosili žrtvene darove, trgovci su obavljali svoje poslove, a najamnici dobivali svoje naknade za obavljene poslove.²⁹

U hramovima su se svakodnevno održavali obredi uz pjevanje i sviranje na raznim instrumentima. Prostorije su bile ukrašene vazama, voćem, vrčevima za ritualnu vodu i

²⁷ Ištar- božica plodnosti, ljubavi i rata koju su štovali Babilonci.

²⁸ NEDOMAČKI, V., 1984, 461.

²⁹ ANDRE-SALVINI, B., 2009, 48-49.

drugim dekoracijama od drva, metala, tekstila i ostalog. U određenom dijelu hrama nalazio se ispod poda prostor obložen ciglama za postavljanje kamena temeljca. Glavne gradske četvrti i ulice te krugovi unutarnjih zidova bedema, zacrtani su na završetku kasitskog razdoblja, za vrijeme Nebukadnezara I., krajem XII. stoljeća pr. n. e. Ukupna površina grada za vrijeme Nebukadnezara II. iznosila je oko 1000 hektara. Unutrašnjost grada prostirala se na oko 500 hektara i imao je oko 100 000 stanovnika. Babilonu su unatoč stalnim širenjem grada i uljepšavanjima, arhitektonski oblik i nacrt ostali nepromijenjeni. Kada se babilonsko carstvo obnavljalo, kraljevi novobabilonske dinastije su dali obnoviti sva vjerska i javna zdanja, kako bi grad dobio izgled koji će priličiti njegovoj kulturnoj moći i međunarodnoj politici. Babilonski su vladari čuvali njegovu prošlost i autentičnost. Iskapali su ruševine zatrpanih hramova te ih vjerno rekonstruirali u spomen na prijašnje vladare.³⁰

3.2. Babilonske četvrti

U sačuvanim ugovorima o kupoprodaji zemljišta i kuća nalazilo se i ime dijela grada u kojem se nalazilo zemljište stanovnika te kako je grad izgledao. Od završetka II. tisućljeća pa sve do vremena Nebukadnezara II. unutrašnji je grad bio opasan utverdama i podijeljen u deset četvrti. Najvažniji sačuvani zapis bio je Tintiri, isti je bio glavni izvor obavijesti o podjeli grada. U njemu su popisane sve gradske četvrti po imenu i pritom su dvjema orijentacijskim točkama određene granice svake četvrti i to vratima, riječnim tokom ili hramom. Gradske četvrti su bile raspoređene sa svake strane rijeke Eufrat. U istočnom dijelu se nalazilo šest četvrti i to je ujedno bio i najgušće naseljeni dio grada i tu su bile smještene velike javne građevine. Na zapadnom dijelu nalazile su se četiri gradske četvrti. Prve tri četvrti na istočnoj obali rijeke zvale su se Eridu, Šuanna i Kadingirra. Grad koji je na istoku zatvarao rijeku Eufrat, prostirao se od Vrata tržnice do

³⁰ ANDRE-SALVINI, B., 2009, 48-49; NEDOMAČKI, V., 1984, 479.

Velikih vrata u zidu bedema. Na zapadu se, prema kasnijim zapisima, protezao do četvrti koja se zvala Kumar.³¹

Babilon se u starobabilonskom razdoblju širio zahvaljujući politici kralja Hamurabija. Od sve tri četvrti koje smo prije napomenuli najsvetija je bila Eridu s Mardukovim hramom. U novobabilonskom razdoblju nastale su nove četvrti, neke najpoznatije bile su Kumar (Kuara), Kullab i Tuba. Prema zapisu Tintira, izvan gradskih zidina nalazila su se obrađena polja koja su narodu donosila obilje. Kuće koje su otkrivene u iskapanjima bile su slično građene i orijentirane. Babilon je imao jasan urbanistički plan, a to se najviše vidi iz radova koje je izveo Nebukadnezar II. Uske ulice išle su u smjeru sjever-jug i istok-zapad, a široke ulice su vodile do osam gradskih vrata. Najvažnija vrata bila su Mardukova i Nabuova ulica procesije, koje su presijecale grad u smjeru sjever-jug. Grad je bio najvjerojatnije pravilan četverokut.³²

3.3. Gradske zidine

Grad je prema zapisima Nebukadnezara bio podijeljen na dva dijela, istočni dio prema – izlasku sunca i zapadni dio – prema zalasku sunca. Cijeli je grad bio opasan dvostrukim zidinama. Babilonski zidovi su bili podignuti još za vrijeme starobabilonske države a kao prvi graditelj se spominje babilonski kralj Sumuabum. Povijest navodi kako su zidovi bili više puta obnavljani sve dok ih na kraju 689. godine pr. n. e. asirski kralj Senaherib nije srušio. Kod opisa grada Babilona spominju se nazivi ovih zidina a to su Duru Imgur-Enlil (naziv za unutrašnje zidine) i Šalhu Nimid-Enlil (naziv za sporedne zidine). Asarhadon³³ je u svojim zapisima napisao da su sve strane zidova bile duge oko 2 700 metara, a obujam zidina ukupno je iznosio oko 10 800 metara. Herodot³⁴ u svojim spisima navodi da je obujam grada iznosio oko 14 200 metara. Opisao je kako je grad s jedne strane bio omeđen jednim širokim i dubokim kanalom koji je bio ispunjen vodom a iza toga se

³¹ NEDOMAČKI, V., 1984, 469; ANDRE-SALVINI, B., 2009, 49-52.

³² NEDOMAČKI, V., 1984., 469-470.

³³ Asarhadon – asirski kralj od 681. pr. n. e. do 669. pr. n. e.

³⁴ Herodot – grčki povjesničar od 484. pr. n. e. do 424. pr. n. e.

nalazio još jedan zid. Na vrhu zida nalazile su se jednokatne kule i to dvije koje su bile okrenute jedna prema drugoj. Između tih kula ostavljalo se dovoljno prostora da mogu proći kola sa četiri konja.³⁵

Svi koji su sudjelovali u iskopima grada Babilona, naprimjer Robert Koldwey, James Rich, zatim stari povjesničari i pripovijedači Herodot primjerice, svi u svojim zapisima daju drukčije dimenzije zidova. Neki su opisivali da su zidovi bilo uski toliko da su mogla proći samo dvoja kola. Po zapisima Nebukadnezara II., koji opisuje kako je sagradio zidove na zidovima svojih roditelja te ih obnovio, zabilježeno je i da je on bio među prvima koji je podigao zidove na zapadnom dijelu grada. Unutrašnji zidovi imali su debljinu od 5,50 metara do 6,50 metara. Kule su bile na razmacima od 18 do 19 metara. Posljednji koji je napravio obnovu babilonskih zidova bio je Nabonid³⁶. Na istočnoj obali Eufrata na djelu gdje se nalazila Ljetna palača te na njenom dijelu koji je prolazio kroz grad, Ljetna palača bila je ojačana zaštitnim zidom od opeke. Novi zid s kulom podigao je Nabonid, pa su ga arheolozi nazvali Nabonidov zid.³⁷

3.4. Gradske ulice, vrata, kanali i mostovi

Babilonski zidovi imali su osam velikih gradskih vrata (*abulu*) i pet malih vrata (*babu*) ne računajući vrata u novim istočnim zidovima koji se u opisima grada ne spominju. Sva vrata dobila su naziv po božanstvima prema čijem hramu je bila usmjerena ulica koja je kroz njih prolazila. Te ulice su se zvale procesijskim ulicama jer su se njima kretale povorke s božankim simbolima prilikom određenih svečanosti. Herodot u svojim opisima spominje pet vrata i to tri po nazivu grada, a to su bile Niniva, Kaldeja i Kiš i dvije druge su bile - jedna po bogu Marduku, a druga po kraljici Semiramidi. Po dokumentima i arheološkim istraživanjima vidi se kako su u sjeveroistočnom dijelu bila dvoja vrata i to Mardukova vrata (ili Gišu vrata) te Zababa vrata (Ninurta vrata). U jugoistočnom dijelu nalazila su se troja vrata Enlil-Uraš (po bogu zemljoradnje Urušu) i Šamaševa vrata u

³⁵ NEDOMAČKI, V., 1984, 454-460; ANDRE-SALVINI, B., 2009, 60-65.

³⁶ Nabonid – babilonski kralj od 556. pr. n. e. do 539. pr. n. e.

³⁷ NEDOMAČKI, V., 1984, 459.

zapadnom dijelu Babilona. U jugozapadnim zidovima bila su jedna, Adadova vrata (poznata i pod nazivom Vrata Akusa, prema gradu Akusu). U sjeverozapadnom dijelu su bile dvojna vrata, Sinova vrata (Minivljana po Herodotu) i Vrata božice Ištar (po Herodotu su to bila Semiramidina vrata).³⁸

Na dijelovima gdje su se nalazili sjeverozapadni zidovi, zapadno od Babilona nalazila su se i vrata koja su dobila ime po bogu Nergalu³⁹. Još jedna velika vrata su se zasigurno nalazila i kod Nabonidovog zida. Taj zid je spajao istočni i zapadni dio grada i u tom zidu je trebalo biti više manjih prolaza koji su služili za potrebe plovidbe i trgovine. Kao značajna spominju se i Sveta vrata. Babilonska gradska vrata bila su dvostruka, međusobno povezana zidinama jer su i zidine bile dvostruke. Vrata su bila ojačana bočnim kulama i imala izgled trijumfalnog luka.⁴⁰

Kad su ulice u pitanju, poznati su nazivi dvadeset i četiri ulice u Babilonu. Glavne su ulice nosile isti naziv kao i vrata kroz koja su prolazile, ali osim toga imale su i druge opisne nazive, npr. „Zababa uništava njegove neprijatelje“ ili „Ištar je zaštitnik njegove vojske“. Glavna značajka ulica u gradu bila je da su bile smišljeno probijene, bile su ravne i u većini slučajeva su se sjekle pod pravim kutom, što ukazuje na to da su babilonski arhitekti bili jako uspješni i sposobni. Glavne procesijske ulice su bile Mardukova i Ištarina ulica. Bile su široke i po 20 metara. Mardukova ulica je vodila od sjeveroistoka prema jugozapadnom dijelu do vrata za koja se smatra da su to bila Sveta vrata, pa sve do ulaza u Svetu kuću gdje se nalazio zigurat. Ištarina ulica je bila široka 10 metara i vodila je od Ištarinih vrata kod sjeverozapadnih zidina do jugoistoka duž kraljeve palače i cijelog kompleksa Svete kuće sa ziguratom. Dalje se kretala prema zapadu sve do mosta na Eufratu, prolazeći između zigurata i Mardukovog hrama. Ištarina ulica bila je široka 6 do 7 metara te popločana kao i prilaz do Ištarinih vrata. Ta popločana traka je služila da se lakše kreću procesijska kola sa svim teretima i simbolima koje su nosila.⁴¹

³⁸ NEDOMAČKI, V., 1984, 460.

³⁹ Nergal – bog podzemlja.

⁴⁰ NEDOMAČKI, V., 1984, 461.

⁴¹ Ibid., 470.

Babilon su osim ulica presijecali i kanali koji su bili povezani s obrambenim rovovima oko zidova. Prema raznim dokumentima izgleda da je bilo oko šesnaest kanala raznih veličina. Spominju se dva kanala koji su vjerojatno bili najveći, a to su bili Huduuk i Libilhegala. Huduuk kanal je bio u zapadnom dijelu Babilona i povezivao je zapadnu obalu Eufrata sa Vratima Adada. Libilhegala (*neka donese obilje*) se spominje i kao Istočni kanal. On je prolazio od istočne obale Eufrata do kraljeve palače te dalje uz južnu fasadu služeći kao njen obrambeni rov. Prolazio je isto tako ispod Mardukove i Ištarine ulice i pored Zababa-vrata. Kanali su služili i kao zaštita, za snabdijevanje vodom, za trgovinu i plovidbu.⁴²

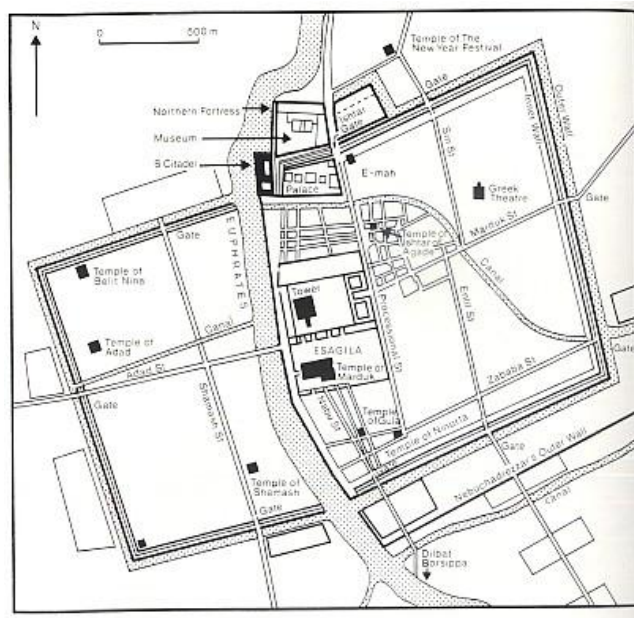
Ozidane obale Eufrata bile su dio babilonskih obrambenih utvrda. Bio je izgrađen veliki zid za zadržavanje vode, kako se rijeka ne bi izlila iz korita, nego skretala prema zapadu. Ozidana obala je bila ravna i poduprta potpornim zidom s kulama, koji je štitio grad. Za vrijeme poplava zid je služio kao brana. Glavna lučka postrojenja nalazila su se na istočnoj obali Eufrata.⁴³

Istočni i zapadni dio Babilona su bili povezani i mostom preko Eufrata, koji se nalazio u produžetku Procesijske ulice koja je prolaz između zigurata i Mardukovog hrama. Most je spomenuo i Herodot kao djelo kraljice Semiramide. Most preko Eufrata bio je dug 123 metra, imao je šest središnjih stupova u obliku lađe. Današnje korito Eufrata koje je pomaknuto prema zapadu šire je zato što više nema kanala. Grede mostova su bile građene od drva čempresa. Brodovi su mogli prolaziti samo uz zapadnu obalu, jer je razmak između obale i prvog stupa u vodi bio 18 metara. To je bilo dvostruko više nego kod ostali stupova. Pod mosta bio je prekriven drvom.⁴⁴

⁴² Ibid., 471.

⁴³ Ibid., 472.

⁴⁴ Ibid., 472; ANDRE-SALVINI, B., 2009, 67-69.

Slika 4. Tlocrt grada Babilona.

Herodot je isto tako opisivao kako su se drvene grede mostova noću podizale kako stanovnici ne bi mogli prelaziti jedni k drugima i potkradati se.⁴⁵

3.4.1. Ištara vrata

Ištara vrata je iskopao R. Koldwey sa svojom ekipom 1902. godine, a zapise je objavio 1918. godine. U Berlinu, u Pergamskom muzeju, dao je napraviti rekonstrukciju ovih vrata. Ištara vrata su zapravo bila spoj dvaju vrata, jedna u vanjskim a druga u unutrašnjim zidinama grada. Opeke koje su pronađene imaju na sebi otisnut zapis Nebukadnezara II. Bila su posvećena babilonskoj božici Ištara. Ukrašena su reljefima na plavim glaziranim opekama, a krov i vrata su napravljeni od čempresa. Kroz vrata je prolazio Procesijski put obilježen zidovima na kojima su bili naslikani lavovi. Svake Nove godine su se kroz Procesijski put vodile statue božanstava.⁴⁶

⁴⁵ NEDOMAČKI, V., 1984, 471.

⁴⁶ Ibid., 462-463.

Babilonski su majstori vodili računa o tome da prilikom rasporeda dijelova reljefa na opekama fuge ne prolaze kroz oči ili čeljust. Prilikom izrade, na opekama su se najprije tankim linijama crtali obrisi figura bikova i zmajeva. Površine figura su se bojale odgovarajućom mat lazurnom bojom. Nakon ovih priprema nanosila se neprozirna caklinska masa odgovarajućih boja. Masa se brzo hladila i stvrdnjavala pa su graditelji morali biti brzi. Debljina cakline je bila od 1 do 2 milimetra. Figure su bile bijele ili žute, pa su tako naizmjenično bili poredani bijeli i žuti bikovi, odnosno zmajevi. Kod bikova su pojedini dijelovi tijela bili obojani plavim nitima, a na glavi im je bio jedan rog koji je bio obojen crvenom bojom. Bikovi su bili nacrtani u hodu pa su im se vidile sve noge.⁴⁷

Osim figura bikova i zmajeva, vrata su u svojoj posljednjoj fazi imale ukrasne trake s motivom bijelih rozeta i po dva reda žuto obojanih i jedni redom crnih bijelih i žutih opeka iznad i ispod njih. U ruševinama Ištarinih vrata nađeno je 15 fragmenata glinenih valjaka sa zapisima o njihovoj gradnji i obnovi i to četrnaest Nebukadnezarovih i jedan Nabonidov. Krovni vijenac Ištarinih vrata sastojao se od zupčasto poredanih caklinskih opeka.⁴⁸

Slika 5. Ištarina vrata.

⁴⁷ NEDOMAČKI, V., 1984, 462-463.

⁴⁸ Ibid., 464-468.

3.5. Hramovi

U opisima grada u Babilonu su bila pedeset i tri hrama „velikih bogova“. Od tih hramova sedam hramova je bilo u zapadnom dijelu gradu. Nisu sačuvana sva imena zbog uništenih tekstova, pa se zna samo za imena osamnaest božanstava kojima su hramovi bili posvećeni i još devet koji su kasnije otkriveni. Kuće su bile uglavnom sagrađene od nepečenih opeka, koje su se sušile na suncu i povezivale glinenim malterom. Zračenje i rasvjetu su dobivali kroz sustav otvora na vrhu zidova, kroz koje je ljeti strujao zrak, a otvori su bili poklopljeni rupičastim pločicama od pečene zemlje. Primaće sobe u velikim prostorijama, glavne prostorije izlazile su uvijek u dvorište.⁴⁹

Palače i hramovi su građeni na isti način kao i privatne kuće. Ljudi i bogovi su živjeli u sličnim staništima, jedino što su bogovi s ljudskim obličjem živjeli kao kraljevi. Krovovi od nabijene zemlje su bili ravni, a pročelja nepravilna, s istaknutim elementima.

Ovako Herodot opisuje kako su bile građene kuće u Babilonu: „*Grad je pun kuća na tri ili četiri kata; ispresijecan je ulicama koje su ravne, osobito poprečne, one što vode prema rijeci.*“⁵⁰ Djeca su najčešće bila sahranjivana u žarama koje su se sastojale od dvije posude, od kojih je jedna služila kao poklopac. Odrasli su se polagali u sarkofage od pečene zemlje i pokapali su se u obiteljske nastambe. Dosadašnjim iskopavanjima pronađeni su hramovi koji su bili posvećeni bogovima Marduku, Nabuu i Minurti te boginjama Ištari, Ninmah i Guli.⁵¹

3.5.1. Mardukov hram (Palača kralja bogova)

Marduk je postao bogom za vrijeme vladavine Nebukadnezara I. koncem II. tisućljeća pr. n. e. Grad je imao božansku narav svoga boga, zaštitnika, a grad, bog i njegov hram bili su jedno biće. Babilonci su Mardukov hram nazivali Esagila (hram koji podiže svoju

⁴⁹ ANDRE-SALVINI, B., 2009, 52.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ NEDOMAČKI, V., 1984, 474.

glavu). U najznačajnije babilonske dokumente o Mardukovom hramu i ziguratu ubraja se tzv. Esagila ploča, glinena ploča s ukupno pedeset redova klinastog teksta na prednjoj i zadnjoj strani. Njen sadržaj je prvi objavio George Smith 1876. godine. Iskopavanja su pokazala da se Mardukov hram sastojao od glavnog i dograđenog dijela. Glavni dio hrama imao je kvadratnu osnovu, dužina istočne strane je bila 86,10 metara, zapadne 85,90 metara, sjeverne 77,30 metara i južne 79 metara. Debljina zidova hrama je bila 3,90 metara, a bili su građeni od sušenog blata. Sa sjeverne, zapadne i južne strane je bio dodan zid od opeka (*kisu*) debljine 1,90 metara. Sve fasade su imale plitke kule, spojene s obje strane još plićim i užim bočnim kulama. Glavni ulaz u hram je bio s istočne strane i nazivao se Vrata boga Šamaša. Kroz glavni istočni portal ulazilo se u poprečno predvorje, a iz njega u veliko centralno dvorište čije su fasade isto bile ukrašene plitkim kulama. Sa svih strana dvorišta, bila su po tri ulaza u prostorije koje su ga okruživale. Na zapadnoj strani dvorišta nalazio se monumentalni ulaz s bočnim kulama i išao je prema Mardukovom svetištu. Predvorje je bilo dugo 18,50 metara, a široko 7,28 metara i bilo je spojeno s dvije bočne prostorije. Iz tog predvorja se išlo prema svetištu babilonskog tipa koje je moralo imati kip božanstva u zidu nasuprot ulaza.⁵²

Smatra se da se u Mardukovom svetištu nalazilo i svetište za njegovu „božansku suprugu“ boginju Sarpanitum. Preostalih pet hramova imaju slične značajke kao i Mardukov hram. Svi su oni karakteristični za mezopotamske hramove, a naročito za babilonske. Svi su građeni od sušenog blata, s dodatnim zidovima od opeke (*kisu*). Pročelja su imala niše (četvrtaste udubine u zidu) i pilastre (plitke, vertikalne istake na zidu, dekorativne prirode). Tlocrt im je bio pretežito pravokutan, ali različitih veličina.⁵³

Svetišta su bila poprečna, za razliku od asirskih koja su bila izdužena. Niše za božanske statue su se nalazile u zidovima nasuprot ulaza i mogle su se vidjeti i iz dvorišta. Ovo je bilo jedino mjesto gdje su stanovnici mogli ući kada su donosili svoje žrtvene darove. U

⁵² NEDOMAČKI, V., 1984, 474-480.

⁵³ ANDRE-SALVINI, B., 2009, 93-102.

podovima svih hramova nađeni su mali šahtovi obloženi opekama u koje su se stavljale figure raznih božanstava ili hibridi demona.⁵⁴

3.6. Kraljevske palače

O kraljevskim nastambama prije novobabilonske države se ne zna gotovo ništa. Kompleksi palača kojima su se svi divili ušli su u legende o Babilonu. Nebukadnezar je u Babilonu imao tri palače. Sve tri su bile istočno od Eufrata i u sjevernom dijelu grada:

- Južna palača – unutar gradskog zida Imgur-Enlil,
- Sjeverna (glavna) palača – bila je zaštićena dvjema kulama, zapadnom i sjevernom, pa je tako kraljevska rezidencija bila prava tvrđava,
- Ljetna palača – nalazila se najsjevernije, izvan grada i sagrađena je zadnja.

Nebukadnezar II. iznosi u svojim spisima kako je kraljevska palača bila mjesto u kojemu je bila koncentrirana sva vlast monarhije. Ovako je kralj Nebukadnezar II. iznio svoje mišljenje o palači: „Palaču, sjedište moga kraljevstva, vezu naroda, obitavalište radosti sreće, mjesto kojemu moji podanici moraju odavati počast, podigoh tada u Ka-dingirri (Babilonu). Iz tog mjesta obznanjivah svoje kraljevske odluke i carske naloge. Podigoh ruke na molitvu gospodaru bogova. O, gospodaru zemalja, daj da uživam u ljepoti ovog boravišta koje sagradih; daj da u Babilonu (u tom boravištu), doživim duboku starost i dočekam svoje potomstvo! Daj da u njemu primam obilne danke kraljeva svih zemalja i svih naroda! Daj da moji nasljednici iz ovoga mjesta zauvijek vladaju Crnoglavima!“⁵⁵ Crnoglavi je bio drevni izraz kojima su Sumerani nazivali sami sebe. Dakle, kraljevska palača je bila topli dom, ali i političko, sudbeno i gospodarsko središte zemlje. Kraljeva rezidencija je morala biti veličanstvena jer je simbolizirala ugled Babilona. Babilon je često bio osvajanje kroz svoju povijest najviše zato jer njegovi vladari nisu živjeli u gradu.⁵⁶

⁵⁴ MORRIS, N., 2007, 14.

⁵⁵ ANDRE-SALVINI, B., 2009, 76.

⁵⁶ Ibid.

3.7. Pokućstvo i nakit

U kućama drevnog grada uglavnom su pronađene posude za držanje ulja, žita ili pića. U kućne potrepštine spadale su i kamene posude, a mirisi su se čuvali u pocakljenim glinenim posudama s cvjetnim motivima. Od ostalih predmeta koji su pronađeni kod iskapanja u gradu Merkašu valja spomenuti valjkasti pečat i pečatnjake od prirodnog dragulja ili glaziranih materijala koji su se utiskivali u glinene pločice. Ti starobabilonski pečati većinom su prikazivali kralja dok su na novobabilonskom pokućstvu bili prikazani ili kralj ili svećenik za vrijeme kulturnog obreda bogu, koji je prikazan na oltaru. Na primjer, kralja Marduka je bilo lako prepoznati po njegovoj trokutastoj motici (*marru*) koja je bila vezana za njegovu prvotnu funkciju boga ratarstva.⁵⁷

U grobnicama je prilikom iskopavanja pronađeno mnogo nakita (biseri, zlatne i srebrne ogrlice, poludrago kamenje: tirkiz, oniks, lazurit, ahat). Zalihe tih kamenja čuvale su se u spremištima u palači. Imitacije dragog kamenja bile su jako popularne, ali im je cijena bila niža.

Obiteljske prizore prikazivali su keramički kipovi. Ti su kipići često služili kao amajlije jer im se pripisivala čarobna moć. Naročito je bio popularan kipić žene s djetetom.⁵⁸

3.8. Opeka od blata

Opeka od blata (ćerpić) izrađivala se od lokalne gline. Sirova glina upija vodu i puca kad se osuši. Sumerani su glini dodavali slamu kao biljnu tvar zbog koje je ona postizala elastičnost. Mješavina od blata bi se utiskivala u drvene kalupe kako bi se dobile jednake pravokutne opeke. Nakon opeke glina bi se vadila iz kalupa i stavljala na sunce da se osuši. Kod gradnje zidova graditelji su opeku povezali vlažnom glinom.

⁵⁷ Ibid., 53.

⁵⁸ Ibid., 54-55.

Negativna strana opeke bila je da je kratko trajala, pa su se važni vanjski zidovi obrađivali bitumenom (katranskom tvari) ili bi rabili glazirane opeke. Unutarnje zidove su katkad prekrivali žbukom. Kako je glina kratko trajala to je i jedan od razloga što je malo toga sagrađenoga ostalo sačuvano iz doba Babilonaca.⁵⁹

⁵⁹ PAUŠ, P., 1960, 74.

4. BABILONSKI NAČIN ŽIVOTA

Babilonska je kultura potekla iz stare sumerske kulture, tako da su Babilonci živjeli na sličan način kao raniji narodi Mezopotamije. Kuće su gradili od glinenih opeka, sadili su ječam, žitarice, povrće, proizvodili su pivo i kašaste juhe. Prehrana je uključivala ovčje i kozje meso te ribu. Vladari i svećenici često su organizirali sezonske svetkovine. Narod je najviše obožavao zaštitnika Babilona, Boga Marduka.⁶⁰

4.1. Religija i književnost

U Babilonu su bile jako važne vjerske svetkovine, često su se sastojale od velikih povorki. Na taj je način narod imao priliku komunicirati s bogovima. Mnoge svetkovine koje su se održavale bile su povezane s Mjesečevim mijenama. Babilonci su vjerovali kako su im bogovi ponekad dopuštali da zavire u budućnost. Vračevi su često proučavali utrobe zaklanih životinja gdje su tražili neuobičajene znakove koji bi im dali odgovore na neka pitanja.⁶¹

Kada je bio u pitanju brak, prema Hamurabijevom zakoniku, žena je dobivala ugovor o braku od svojeg supruga. Muškarci su uglavnom imali jednu ženu čija je glavna dužnost bila rađati djecu, naročito sinove. U slučaju da se iz nekog razloga to nije ostvarilo, suprug je imao pravo razvesti se od žene pod uvjetom da vrati novac koji je uplaćen prilikom sklapanja braka. Kada se žena htjela rastaviti od muža, mogla je to napraviti ukoliko ju je on javno osramotio, a ona je dokazala da je nevinna. Žene tada većinom nisu imale autoriteta, međutim pojedine koje jesu mogle su kao i muškarci biti pisari u kraljevskim palačama.⁶²

Svećenicama je bilo dozvoljeno kupovati i prodavati zemlju. Kao radnici žene su većinom bile zadužene za tkanje i proizvodnju piva. Svaka aktivnost je imala svoju

⁶⁰ Ibid., 70-71.

⁶¹ MORRIS, N., 2007., 15.

⁶² Ibid.

božicu, za tkanje je bila božica Utta a za pripremu piva božica Ninkasi. Na glinenim pločicama sačuvalo se mnogo babilonskih vjerskih priča.⁶³

Od starih sumerski priča zanimljiva je i ona o epu i junaku Gilgamešu. Gilgameš je bio car u sumerskom gradu Uruku. Zajedno sa svojim prijateljem Enkiduom počinio je mnoga junačka djela. Enkidu mu je najprije bio neprijatelj, a zatim prijatelj. Gilgameš je usmratio moćnog diva i ubio čudovišnog bika kojeg je na oba junaka poslao bog. Nakon svih djela stekao je trajnu slavu. Kako su bogovi bili zavidni, umiješali su se u trenutnu slavu dvojice prijatelja. Gilgamešov je prijatelj smrtno obolio i umro. Žalostan zbog toga, Gilgameš se uputio na put kako bi pronašao svog besmrtnog pretka Utnapištima te kako bi doznao kako je on uspio postići besmrtnost. Kada ga je konačno pronašao, Utnapiština mu je savjetovao da potraži „travu besmrtnosti“. Gilgameš je na kraju tu travu pronašao, ali na putu za domovinu otela mu ju je zmija. Na kraju se vraća u Uruk i prihvaća svoju besmrtnost. Taj je ep oduzimao ljudima samopouzdanje i učio ih je pokornosti.⁶⁴

Ovako je pjesnik napisao ep o Gilgamešu:

“ ... Dan i noć sam plakao za njim i nisam ga položio u grob.

Čekao sam i vjerovao da moj prijatelj mora oživjeti

Od mojega glasnog dozivanja.

Sedam dana i sedam noći ležao je tu kao zgažen crv.

Tražio sam život, ali ga više nisam našao.

Zato sam jurio pustinjom, sličan čovjeku divljine.

Sudbina prijatelja tako teško leži na meni.

Kako samo da to prešutim? Kako da se izjadam?

Moj prijatelj kojega volim, postao je prah.

Enkidu, moj prijatelj posatao je kao blato zemlje.

Zar neću i ja morati da se smirim kao i on i da ne sutanem dovijeka?

Tebe sada gledam, Sabitu, da ne bih gledao smrt, koje se bojim.⁶⁵

⁶³ Ibid.

⁶⁴ OŽBOLT, G., (ur.) 2004, 327-328; PAUŠ, P., 1960., 71-72.

⁶⁵ KOŠUTIĆ-BROZOVIĆ, N., 2000, 7-8.

Gilgamešov je pjesnik htio postići da ljudi budu poslušni, da rade ono što bogovi od njih traže i da će na taj način postići besmrtnost.

U mezopotamskoj religiji veoma je bila bitna veza između svih univerzuma, a zigurat (tip drevnih hramova u Meopotamiji) je uspostavljao vezu između neba i zemaljskog svijeta. Glavni obredi najvjerojatnije su se vršili u Esagilu, u hramu na vrhu zigurata. U pisanim je zapisima zabilježeno da su se ondje vršili obredi hijerogamije (obred vjenčanja božanstva i ljudskog bića). Kao potvrda mogla bi posvjedočiti velika postelja u posebnoj odaji hrama na vrhu. Neki su se svakodnevni obredi najvjerojatnije vršili i na terasama zidina grada. Prije svake važne odluke ili obreda veliku pažnju su posvećivali što će reći proročanstvo i zvijezde. Vjerovali su, ako se vladaru dobro piše, da se piše dobro cijeloj zemlji.⁶⁶

4.2. Umjetnost

Mezopotamija je često bila meta raznih ratova. Osim ratova na tom posručju su vladale i prirodne katastrofe pa se ne pronalazi mnogo umjetničkih djela kao na primjer u starom Egiptu. Kipovi bogova i kraljeva odlikovali su se strogim licima, otvorenim očima i čvrsto stisnutim usnama. Kosa i brada bile su im pomno nakovršane. Držanje kipova bilo je hladno i ukočeno. Ljudski su likovi bili oličenje okrutne kraljevske moći.⁶⁷

⁶⁶ KALE, E., 1985, 48-49.

⁶⁷ PAUŠ, P., 1960, 73.

4.3. Pismo

U Mezopotamiji su pismo izumili Sumerani. Pismo je u početku bilo slikovno. Riječ riba se, na primjer, pisala pomoću crteža koji je prikazivao ribu. Zbog velike potrebe za brzim pisanjem i zbog materijala gline na kojem se bilježilo, pisari su vrlo rano počeli risati njihove obrise. S vremenom su ti obrisi kasnije pretvoreni u crte koje su bile nalik klinu i zato se to pismo zove „klinasto pismo“. Pojedine riječi, slogovi ili glasovi pisali su se pomoću različitih kombinacija uspravnih, vodoravnih i kosih klinova. Takvih je znakova bilo više od 500, pa ih je bilo teško naučiti. Babilonci su preuzeli sumersko pismo. Kako su se babilonska trgovina i kultura širili, tako se proširilo i klinasto pismo diljem cijele Prednje Azije. Tim su pismom osim Sumerana i Babilonaca pisali i Asirci, Hetiti i Perzijanci.⁶⁸

4.4. Babilonska astronomija

Babilonska astronomija smatra se kolijevkom moderne astronomije. Najviše znanja o babilonskoj astronomiji potječe iz Babilonskog kataloga zvijezda iz 1200. g. pr. n. e. Svećenici- astronomi su dobro poznavali pet planeta (Merkur, Veneru, Jupiter, Mars i Saturn) te njihove putanje. Pažljivo su pratili godišnji put Sunca te ga razdijelili na dvanaest zvijezda kroz koje se sunce prividno kreće. Tim su zvijezdama nadjenuli imena koja su ostala do danas. Tada su znali proreći i pomrčine.⁶⁹

Astronomija i religija su se usko preklapale. Sunce, Mjesec i pet drugih planeta smatrali su se bogovima pa je tako božici Ištar bio posvećen planet Venera. Inače Venera označava planet ljubavi. Svećenici su bili uvjereni da se po zvijezdama može proreći sudbina i ta se nauka naziva astrologija. Kaldejski svećenici su bili poznati pod nazivom

⁶⁸ PAUŠ, P., 1960, 69; KALE, E., 1985, 50.

⁶⁹ MORRIS, N., 2007, 13; PAUŠ, P., 1960, 75.

magi. Babilonska se godina dijelila na dvanaest mjeseci. Mjesec se dijelio na četiri tjedna po sedam dana, a noć i dan su bili podijeljeni na dvadeset i četiri sata i na kraju sat na šezdeset minuta. Dani su nazvani po imenima sedam velikih nebeskih bogova, Sunca, Mjeseca i pet planeta. Uz astronomiju razvijala se i matematika. Prilikom trgovine, razmjene dobara, kamatničkih poslova te odmjerivanja poreza često se moralo računati.⁷⁰

4.5. Narodna vjerovanja

Na glinenim i kamenim talismanima bio je prikazan zao duh Pazuzu. On je bio kralj duhova i vjetrova, duh zaštitnik koji se najčešće zazivao da otjera u pakao zle duhove koji su opakiji od njega samoga. Od Pazusa se očekivalo da uništi demonicu Lamaštu, za koju se vjerovalo da napada trudne i tjerala ih da pobace. Čim se rodilo mrtvorođenče ili je nastupila smrt male djece, Lamaštu se smatrala odgovornom. Bolesnicima su se oko vrata vješali čarobni predmeti koji će iz njega izbaciti zle duhove. Kako bi se zli duhovi otjerali izgovarale su se rečenice poput: „Lamaštu, kći Anua bodež koji udara u glavu, koji užiče vatru. U ime bogova, preko bogova, zaklinjemo te, kao ptica odleti u nebo!“⁷¹ Iza svake rečenice vršio se i određeni obred. Magija je imala veoma važnu ulogu u životu Babilonaca. Bila isprepletena s religijom, vjerovalo se u čitav niz tabua i nosile su se ogrlice od čarobnog kamenja. Obrede čaranja vršili su svećenici. Proricalo se svim stanovnicima, ali samo za kralja su se održavali veliki obredi.⁷²

⁷⁰ PAUŠ, P., 1960, 76.

⁷¹ ANDRE-SALVINI, B., 2009, 56.

⁷² Ibid., 55-56.

5. BABILON I GLOBALIZACIJA

Pojedini današnji kritičari smatraju da današnja globalizacija predstavlja više prijetnju nego priliku. Analizirajući pojam Babela (Babilon) u Bibliji, uočava se da je grijeh Babela srodan negativnoj strani globalizacije. Graditelji Babela koriste tehnologiju kako bi pobjegli od vlastite stvorenosti pri čemu stradava ono ljudski najvažnije, a to je dostojanstvo. Bog Jahve na kraju kažnjava njihovu nezasićenost. Hoće li se narod Babela na kraju uspjeti iskupiti za svoja loša djela saznati ćemo u daljnjem tekstu.

5.1. Babilonska kula

Prema Bibliji sva je zemlja imala jedan jezik i iste riječi. Kako su se ljudi selili s istoka, naišli su na dolinu Šinearu i tu su se nastanili. Poželjeli su izgraditi svoj grad od glinenih opeka i toranj koji će sezati u visine. Narod si je isto tako htio pribaviti ime kako se nebi raspršili po zemlji. Kada je Bog Jahve vidio što su ljudi učinili te kako su postali jedan narod s jednim jezikom njemu se to nije svidjelo. Smatrao je da da će postati pohlepni i da ih više ništa neće moći zaustaviti u njihovim nakanama. Tada im je Jahve odlučio pobrkati jezike kako se međusobno nebi mogli sporazumijeti i zaustavio im je građenje tornja. Odande ih je Jahve raspršio po čitavoj zemlji. Gradu je dobio ime Babel (konfuzija).⁷³

⁷³ <http://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/tragom-proslosti/niniva-zaboravljeni-grad/> (7. rujna 2016.); <https://www.jw.org/hr/izdanja/casopisi/g201101/biblijska-povijest-babilon/> (7. rujna 2016.).

Slika 6. Babilonska kula.

5.2. Usporedba globalizacije i grada Babela

U ovom će tekstu biti riječi o današnjoj globalizaciji, načinu na koji se promatra te kako se ista može usporediti sa dalekom prošlošću i tadašnjim drevnim gradom Babelom (Babilon). Vrijeme u kojem danas živimo, radimo i proizvodimo zasigurno nosi za sobom pozitivne posljedice i omogućen nam je lagodan život. Povećava se proizvodnja, zaposlenost, tehnologija i kapitalizam. Međutim, globalizacija ima i svoje negativne učinke i čini velike razlike među stanovništvom. Sva pažnja usmjerena je na ekonomsku dobit, ukidaju se javne službe, uništava se prirodni okoliš, razlike između bogatih i siromašnih su sve veće. Život postaje strah za budućnost, egzistenciju, obitelj, vlada pesimizam za nadu u bolje sutra.

U takvim trenucima prošlost nam može pomoći da na bolji način sagledamo kako krenuti dalje, kako da se svijet i dalje unapređuje, a da se pritom ne uništava. Kada se narod Izraelaca nekada nalazio u teškim situacijama, posezali su za vjerom. Neki znanstvenici

danas vjeruju kako je kapitalizam poput babilonske kule koja raste, ali se prije ili kasnije sruši.⁷⁴

Ime Babel je hebrejska riječ za grad Babilon. Prvi put se ova riječ pronalazi u Starom zavjetu, Knjiga postanka (11).⁷⁵ Već se u ovim tekstovima vidi kako na Zemlji tada postoje brojne raznolikosti među narodima. Babilon se tada navodi kao glavno uporište četiriju kraljevstva legendarnog Nimroda, utemeljitelja velikih istočnih imperija Asirije i Babilona, a koji su za Židove predstavljali trajnu prijetnju. Prema Knjizi postanka u početku su svi ljudi govorili jednim jezikom i bili jedan narod. Kao takvi su se htjeli naseliti na jednom mjestu i sebi sagraditi grad i toranj. Toranj je trebao biti velik i visok do neba kako bi si pribavili ime i kako se ne bi raspršili. Njihovom Bogu se to nije svidjelo pa je pobrkavši im jezike spriječio njihovu namjeru i pothvat. Zbog toga nisu dovršili svoj grad i raspršili su se po cijelom svijetu. Na kraju je ime Babel označavalo pobrkanost govora i raspršenost. Ova priča pokazuje suprotnost između ljudskog i Božjeg plana. Babel je spomen na neuspjeh njegovih graditelja. Naime, svojom izgradnjom tornja htjeli su ući na Božji teritorij visoko na nebo što se smatra grijehom. Isto tako prema Bibliji, samo Bog može sam sebi pribaviti ime i nitko više. Pod tornjem s vrhom do neba misli se na zingat, stepenasti hramski toranj, karakterističan za mezopotamijske gradove i predstavlja znak komunikacije s nebom. Toranj s vrhom do neba predstavlja isto tako i familijarnost koju su graditelji htjeli uspostaviti sa svojim bogovima. Stepenice predstavljaju bogove koji silaze i razgovaraju sa svojim moliteljima.⁷⁶

U čitavom Starom zavjetu uvijek je bila problematična gradnja grada. Graditelji Babela nisu bili prvi koji su pokušavali izgraditi grad i često su ti gradovi u raznim istraživanjima prikazani negativno. Gradovi su predstavljali mjesta gdje se razvija tehnologija koja je čovjeka stalno dovodila u napast da ignorira postojanje ili potrebu Boga. Hramovi su

⁷⁴ <http://wol.jw.org/hr/wol/d/r19/lp-c/2013646> (8. rujna 2016.).

⁷⁵ MRAKOVČIĆ, B., 2008, 35.

⁷⁶ Ibid., 33-61

služili samo zato da bi se božanstvo pripitomilo i da bi vladari pozivajući se na bogove učvrstili svoju vlast.⁷⁷

Prema Božjem planu čovjek treba vladati zemljom na način da se otvara svijetu, da otkriva i kultivira cijelu zemlju donoseći joj blagoslov. Čovjek treba živjeti u svom malom svijetu i biti okrenut prema samom sebi i vlastitim problemima. Ponekad se treba izaći iz vlastitog komfora i napraviti nešto za viši cilj. Graditelji Babela nisu bili spremni to napraviti. Oni su htjeli živjeti unutar svojih zidina, sami, sa imenom po kojemu će biti prepoznatljivi, okrenutim leđima prema svijetu. Zapravo, Babel predstavlja ljudski strah. Dali je sve na kraju ipak tako negativno? Na kraju Abraham, praotac židovskog naroda ipak spašava narod, koji je napravio ono što graditelji Babela nisu uspjeli. Izlazi iz grada kako bi postao blagoslov za sve narode.

Nakon svakog rušenja, moguća je isto tako ponovna izgradnja. Kršćanski to označava Pedesetnica. Novi Babilon označava kako se ljudi razumiju samo preko profita, tržišta, kapitala i interesa. U početku se misli kako je taj jezik svima razumljiv, ali kasnije se pretvara u jezik koji dijeli rase, kulture, gdje se ljudi više ne prihvaćaju i gdje postaju suparnici jedni drugima. To je većinom današnja globalizacija. Većinom i sam čovjek postane roba na tržištu. Razvoj tehnologije vodi prema budućnosti koja čovjeka više neće ni trebati. Ono što je potrebno jest komplementarnost i jedinstvo kultura koje se nalaze u zajedništvu vjere svih naroda.⁷⁸

⁷⁷ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5027> (8. rujna 2016.).

⁷⁸ Biblija, Stari zavjet, 2005, 19.

6. ZAKLJUČAK

Grad Babilon u potpunosti je obnovio Nebukadnezar II. (605.-563. prije n. e.) jer je bio u potpunosti uništen u vrijeme kralja Sanheriba 689. g. pr. n. e. Područje Babilona se rasprostiralo na oko dva kilometra. Arhitektura u Mezopotamiji i svi njeni gradovi uključujući i Babilon imali su zajedničku crtu. Karakteristike kod gradnje su bili lukovi, svodovi te smišljeni odbrambeni mehanizam, sastavljen od kula i bedema.

Kako bi se zaštitili od poplava, gradovi su bili podignuti na zemljane terase čije je jezero bilo od nabijene ilovače a vanjska obloga od kamena ili gline. Zigurati su bili hramovi posvećeni božanstvima. Na vrhu zigurata nalazila se zvjezdarnica, s kipom i hramom mjesnog božanstva. Babilonska kula se smatrala najljepšim ziguratom. Herodot je opisivao kako je svaka stepenica na ziguratu bila posvećena jednom planetu odnosno božanstvu. One su svaka za sebe bile različito obojane. Drvo je bilo veoma malo zastupljeno, a ono što je bilo dostupno bile su palme i čempresi. Mezopotamija je je dala veliki doprinos razvoju arhitekture i urbanizma.

Državno uređenje Babilona bio je teokratsko. Neki od najvažnijih bogova u koje su vjerovali Babilonci bili su Anu (bog neba), Enlil (bog zemlje), Ea (bog vode). Kasnije je Anu dao važnost Bel-Marduku. Drugu trijadu čine Šameš (bog sunca), Nannar (bog mjeseca) i Ištar (boginja strasti). Babilonci su velike sposobnosti pokazali u obradi metala, tkanju i lončarstvu. Tematiku kiparstva sačinjavali su bogovi, vladari i visoki dostojanstvenici. Karakteristični su bili reljefi u ploči i stele. Hamurabijev zakonik nam daje uvide u nekadašnje navike i običaje ljudi kao i u zakonodavni sustav.

Danas je Babilon hrpa ruševina, nenastanjen, prazan i pust. Od njega je ostalo samo ime na prometnom znaku. Prorok Izaija je u Bibliji bio prorekao kako u Babilonu jednom više nitko nikada neće živjeti, kako će od koljena do koljena ostati nenapučen i u njemu će počivati samo pustinjaške životinje. Babilon je ležao u srcu Mezopotamije, na raskrižju velikih trgovačkih puteva. Danas se do Babilona može doći automobilskom cestom. Na ulazu u grad vidi se brežuljak podno kojeg se nalaze ruševine Nebukadnezarove ljetne

rezidencije. Vozeći se dalje cestom naziru se zidovi najsjevernijeg dijela grada te raznorazne opeke, a sve ostalo je samo pijesak i pusto ništavilo.

Nekad kulturno i vjersko središte, grad iz kojeg se vladalo svijetom, ulice pune tisuća ljudi, trgovaca i obrtnika, Babilonu danas jedinu živost daje tračak zelenih palmi.

Nekadašnji su narodi imali tako malo materijala, a bili su vrsni graditelji i arhitekti. Bez ikakvih knjiga, samo na temelju iskustava služili su se računanjem. Sami su svojim rukama dizali gradove. Zajedno sa svojim bogovima oblikovali su današnju svijest.

Babilon će usprkos svom nestanku, kroz priče, literaturu, mitove i legende, zauvijek živjeti.

7. LITERATURA

1. ANDRE-SALVINI, B., *Babilon*, Zagreb, 2009.
2. ADAMS, S., BROOKS, P., FARNDON, J., FOWLER, W., i WARD, B., *Ilustrirana enciklopedija - Povijest svijeta* (ur. COOPER, G., C.), Rijeka, 2003.
3. *Biblija, Stari zavjet, svezak prvi, Petoknjižje i povijesne knjige*, Zagreb, 2005.
4. CRAVETTO E., (ur.), *Povijest 1, Prapovijest i prve civilizacije*, Zagreb, 2007.
5. KALE, E., *Povijest civilizacija*, Zagreb, 1985.
6. KOŠUTIĆ-BROZOVIĆ, N., *Čitanka iz stranih književnosti I. dio od staroga vijeka do klasicizma*, Zagreb, 2000.
7. MORRIS, N., *Ilustrirana povijest svijeta, Mezopotamija i biblijske zemlje*, Zagreb, 2010.
8. MRAKOVČIĆ, B., Nada u globalizacijskom svijetu u svjetlu biblijskih pojmova Babel i Babilon, *Riječki teološki časopis*, 31/1, 2008, 33-64. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=111074, datum pristupa: 8. rujna 2016.
9. NEDOMAČKI, V., *Arheologija Bliskog istoka, Asirija – Novovavilonska država*, Beograd, 1984.
10. OPIFICIUS, R., Razvoj visokih kultura. Prednja Azija, u: BLEICKEN, J. et al., *Povijest svijeta od početka do danas*, Zagreb, 1990., 100-122.
11. OŽBOLT, G., (ur.), *Mitologija, mitovi, legende i vjerovanja*, Rijeka, 2004.
12. PAUŠ P., *Povijest staroga vijeka*, Zagreb, 1960.
13. SIMONIĆ, A., *Civilizacijske razmeđe znanja, Misterije kulture tijekom povijesti, Knjiga I*, Rijeka, 2000.

INTERNET STRANICE

1. <http://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/tragom-proslosti/niniva-zaboravljeni-grad/>, datum pristupa 07.09.2016.
2. <https://www.jw.org/hr/izdanja/casopisi/g201101/biblijska-povijest-babilon/>, datum pristupa 07.09.2016.
3. <http://wol.jw.org/hr/wol/d/r19/lp-c/2013646>, datum pristupa 08.09.2016.
4. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=5027>, datum pristupa 08.09.2016.

8. POPIS ILUSTRACIJA

Tablice:

Tablica 1. Najznačajniji vladari i događaji u vrijeme asirske prevlasti, prema; ANDRE-SALVINI, B., 2009, *Babilon*, Zagreb.

Slike:

Slika 1. Geografski položaj Babilona, dostupno na: <http://nova-akropola.com/kulture-i-civilizacije/tragom-proslosti/niniva-zaboravljeni-grad> (pristupljeno 8. rujna 2016.).

Slika 2. Hamurabijev zakonik, dostupno na:

<https://sites.google.com/site/timivremec11/seminarska/hamurabijev-zakonik> (pristupljeno 8. rujna 2016.).

Slika 3. Viseci vrtovi Babilona, dostupno na: <http://www.starapovijest.eu/viseci-vrtovi-babilona> (pristupljeno 8. rujna 2016.).

Slika 4. Tlocrt grada Babilona, dostupno na:

<http://www.buzzardhut.net/index/htm/Babylon/Nimrod.htm> (pristupljeno 8. rujna 2016.).

Slika 5. Ištarina vrata, dostupno na: <https://sh.advisor.travel/poi/Istarina-kapija-4726> (pristupljeno 8. rujna 2016.).

Slika 6. Babilonska kula, dostupno na: <https://www.google.hr/?client=firefox-b#q=babilonska+kula> (pristupljeno 8. rujna 2016.).

9. SAŽETAK

Babilon je usprkos brojnim vladarima koji su njime vladali kroz povijest te ratovima uvijek bio oličenje veličanstvenosti. Grad se oblikovao na donjem toku rijeke Eufkrat. To je bio najnapučeniji kraj na Zemlji; tome je doprinio i njegov povoljan geografski smještaj. Narodi koji su tamo živjeli pretvorili su ga u područje voćnjaka, livada, vrtova, kanala za navodnjavanje na kojima su kasnije nikli prvi gradovi. Razvijala se poljoprivreda, stočarstvo, ribolov, obrt i trgovina. Babilonski su gradovi bili nadaleko poznati po trgovini. Najvažnija gospodarska i politička središta bila su hramovi. Izvan grada nalazili su se radnici, poljoprivrednici i stočari nižeg sloja. U samom gradu su živjeli pisari, učitelji, umjetnici, državni službenici, trgovci i obrtnici. Hramovi, palače i kuće gradili su se od sušene gline. Grad je bio konstruiran u obliku četverokuta sa pravilnim ulicama i gradskim četvrtima. Ulice, gradska vrata i četvrti dobivali su imena po svojim vladarima. Vjera je bila osnova na kojoj se temeljila cjelokupna kultura Babilona. Bogovi su vladali nebom i svemu na Zemlji, a ljudi su stvoreni da im služe. Umjetnost je bila značajna za svaku kulturnu zajednicu. Umjetnost je bila točka gdje su se kristalizirale sve vrijednosti ljudi i prirode. Najznačajnije grane umjetnosti bile su kiparstvo i graditeljstvo. Književnost su sačinjavale himne, molitve, legende, epovi, lirske pjesme i mudre izreke. Pismo je u početku bilo slikovno da bi se kasnije razvilo u klinasto pismo. Babilonci su se jako dobro služili matematikom, astronomijom i astrologijom. Poznavali su planete i zvijezda i vjerovali kako mogu proreknuti budućnost. Danas Babilon počiva ispod pjeskovitih nanosa Eufkrata dok je nekad vrvio životom, bogatstvom i ljepotom.

Ključne riječi: Babilon, gradovi, hramovi, umjetnost, klinasto pismo, babilonska kula

10. SUMMARY

Despite many rulers who have ruled through history, and wars, Babylon always remained the impersonation of magnificence. The city was formed on the low reaches of the river Euphrates. It was the most populous place on Earth due to its favourable geographical position. The inhabitants have turned the area into orchards, meadows, gardens and channels where they later built towns. They developed the agriculture, livestock breeding, fishing, trade and commerce. Babylonian cities have widely been known by its trade. The most important economic and political centres were temples. Farmers and workers of the lower layer lived outside the city. In the city centre lived artists, writers, government officials, scribes, craftsmen and traders. Temples, palaces and houses were built of dried clay. The city was constructed in a rectangular shape with regular streets. Streets have been named by its rulers. Religion was the basis on which was based the whole culture of Babylon. The Gods ruled the heaven and with everything on Earth, and people were created to serve them. Art was important for every cultural community. Art was the point where all the values of people and nature were crystallized. The most important branches of art were sculpture and architecture. Literature included hymns, epics, lyrical songs, proverbs, prayer and legends. At the beginning the script started with the Sumerian pictographs and developed into the cuneiform. The Babylonian used well mathematics, astronomy and astrology. They have also known very well everything about planets and stars and they believed that they can foretell the future. Today, Babylon lies beneath the Euphrate river, but once it was teeming with life, richness and beauty.

Keywords: Babylon, cities, temples, art, Cuneiform, Tower of Babylon